

Przystanek matura

Zadania i ćwiczenia ułatwiające przygotowanie się do egzaminu maturalnego z języka polskiego

Czytanie ze zrozumieniem: Przemysław Czapliński "Nieruchomie centrum" (fragmenty)

Analiza dzisiejszej kultury literackiej prowadzi do wniosku, że mniej więcej od roku 1996 obserwujemy powrót centrum, a wkrótce potem jego nieruchomie. Jest to proces, który prawdopodobnie rozwijał się pod powierzchnią kultury nowego okresu od samego początku, to znaczy od roku 1989, dopiero jednak w drugiej połowie lat 90. odsłonił się w pełniejszym kształcie. W czym dostrzec można jego przejawy? Lista jest, niestety, nader obszerna: dominacja jednej nagrody, stagnacja czytelnictwa, wynikająca z braku mocnych inicjatyw zmierzających do ożywienia różnych form kontaktu z literaturą, izolacja pism młodoliterackich, zastępowanie dyskusji o literaturze informacją o książkach, redukcja obecności literatury w wysokonakładowych gazetach [...], dominacja niewielkiej grupy wydawnictw promujących literaturę konwencjonalną, uniformizacja oferty książkowej w księgarniach, umacnianie przez środki masowego przekazu standardowych gustów literackich, utrudnione warunki debiutu, porzucenie kultury przez państwowego mecenas. [...]

Ze wstępnych rozpoznań formułowanych na początku lat 90. wynikało, że to sztuka masowa zredukowała ambicje komunikacyjne społeczeństwa. Maria Janion opatrzyła swoją diagnozę znamiennej przestroga: „Chociaż niewątpliwie jesteśmy świadkami ustępowania kultury wysokiej i kultury popularnej przed zamerykanizowaną kulturą masową, to jednak może powinniśmy sobie powiedzieć, że jeszcze nie wszystko stracone”. Badaczka widziała ratunek w odwołaniu się do wartości lokalnych, w umiejętności zachowania tego, co dana kultura „uznaje dla siebie za właściwe”. Przy całej ogólności tego stwierdzenia warto zapytać, co kultura polska na przełomie lat 80. i 90. uznawała za właściwe dla siebie. Wydaje się, że reprezentację nowych gustów literackich dostrzec można było nie tylko w pojawieniu się takich pism, jak „bruLion”, czy „Ogród”, które usiłowały wypisać się z dychotomicznego podziału na kulturę oficjalną i niezależną, dostrzegając w tej binarności sztuczną polaryzację, neodpowiadającą rzeczywistemu zróżnicowaniu społeczności odbiorców i społeczeństwa w ogóle. [...]

Tymczasem w świecie komunikacji masowej żaden pisarz nie może być traktowany jako wyłączny posiadacz społecznej uwagi: jednostka, grupa, pokolenie czy formacja artystów nie są już podmiotami komunikacji, lecz uczestnikami podlegającymi jej uwarunkowaniom, skazanymi na liczenie się z regułami nowego porozumienia i na koszta wynikające ze zlekceważenia tych reguł. Dlatego, jak można sądzić, literatura polska włączona w komunikację masową – czyli przede wszystkim proza omawiana na łamach gazet – stała się królestwem pastiszu [...]. [...] trwa w naszej prozie symbiotyczny związek pomiędzy niskimi gatunkami i wysokimi ambicjami. Jest to związek korzystny i niebezpieczny: pastiszowanie gatunków popularnych gwarantuje zrozumiałość, wciągnięcie w grę tekstową, możliwość

zasygnalizowania dystansu do wzorca fabularnego, szansę przekazania treści, które dalece wykraczają poza potrzeby danego gatunku.

Zarysowany układ zapowiada narodziny nowego paktu komunikacyjnego, stabilizującego się zbyt szybko, by w jego zwycięstwie nie dostrzec zapowiedzi trwałej hegemonii. Po zmierzchu paradygmatu romantycznego, który można również nazwać nowoczesnością, pojawił się paradygmat masowy. Jest on [...] wytworem „osamotnionego tłumu”, który może porozumiewać się ze sobą – albo zyskiwać złudzenie pozostawania w konflikcie ze światem – tylko dzięki komunikacji masowej.

Komunikacja ta w miejsce dawnego, sterowanego politycznie i przez społeczeństwo zburzonego porozumienia wprowadza porozumienie zestandaryzowane, w miejsce zaś identyfikacji różnic oferowany przez paradygmat romantyczny – zróżnicowaną identyczność. [...] Od masowej unifikacji, wymuszanej przez totalitaryzm, przeszliśmy więc do masowego indywidualizmu, a miejsce kultury pojętej jako wzór życia zajęła kultura postrzegana jako wzór stylu. W paradygmacie nowoczesnym przyznawaliśmy literaturze prawo do ingerowania w nasze życie, w paradygmacie ponowoczesnym przyznajemy jej prawo do istnienia, sobie zachowując prawo korekty.

(Przemysław Czapliński, "Nieruchomienie centrum",
[w:] tegoż "Powrót centrali", Wydawnictwo Literackie, Kraków 2007)

Zadanie 1

Jaki gatunek reprezentuje tekst?

- A. artykuł publicystyczny.
- B. artykuł krytycznoliteracki.
- C. esej artystyczny.

Zadanie 2

Podkreśl poprawne sformułowanie.

Narratorem tekstu jest badacz literatury/historyk/politolog.

Zadanie 3

Wpisz w puste miejsca słowa tak, aby utworzyć sformułowania, które określają przyczyny "nieruchomienia" kultury literackiej.

- A. brak ..... nagród literackich.
- B. brak ..... na temat kondycji literatury.
- C. .... się gazet w promowanie literatury.
- D..... debiut młodych twórców.

Zadanie 4

Połącz pojęcia z ich definicjami.

- A. dychotomia

- B. binarny
- C. polaryzacja

- I. złożony z dwóch jedności
- II. rozdzielenie elementów układu na dwie części
- III. podział dwuczłonowy

Zadanie 5

Oceń prawdziwość stwierdzeń odnoszących się do tekstu. Zaznacz P przy zdaniu prawdziwym.

- A. W świecie komunikacji społecznej formacja artystów jest traktowana jako wyłączny posiadacz społecznej uwagi.
- B. Formacja artystów jest podmiotem komunikacji społecznej.
- C. Formacja artystów podporządkowana jest regułom komunikacji społecznej.

Zadanie 6

Objaśnij znaczenie sformułowania [...] "trwa w naszej prozie symbiotyczny związek pomiędzy niskimi gatunkami i wysokimi ambicjami".

.....
.....

Zadanie 7

A. Określ zagrożenie, jakie dla współczesnej literatury niesie pastisz.

.....

B. Wskaż utwór, w którym można odnaleźć elementy pastiszu.

- I. Bolesław Prus "Lalka".
- II. Henryk Sienkiewicz "Potop".
- III. Witold Gombrowicz "Ferdydurke".

Zadanie 8

Wpisz w puste miejsce wybrany wyraz: zniwelował/zastąpił/uzupełnia.

Paradygmat masowy ..... paradygmat romantyczny.

Zadanie 9

Wypowiedzenie "Maria Janion opatrzyła swoją diagnozę znamiennej przestroga" to przykład

- A. zdania pojedynczego rozwiniętego.
- B. zdania podrzędnie złożonego.
- C. zdania współrzędnie złożonego.

Zadanie 10

Określ główną tezę artykułu.

ODPOWIEDZI DO ZADAŃ

Zadanie 1

B

Zadanie 2

Narratorem tekstu jest badacz literatury/historyk/politolog.

Zadanie 3

- A. brak **zróżnicowanych** nagród literackich.
- B. brak **dyskusji** na temat kondycji literatury.
- C. **nieangażowanie** się gazet w promowanie literatury.
- D. **niełatwy** debiut młodych twórców.

Zadanie 4

- A. III
- B. I
- C. II

Zadanie 5

C

Zadanie 6

Utwory literackie stają się łatwiejsze w odbiorze, dzięki czemu czytelnik jest zaangażowany czytając dane teksty.

Zadanie 7

- A. Przekonuje, że to, co do tej pory stworzyła literatura jest wystarczające i nie ma potrzeby sięgania po nowe rozwiązania.
- B. III

Zadanie 8

Paradygmat masowy **zastąpił** paradygmat romantyczny.

Zadanie 9

A

Zadanie 10

Kondycja literatury we współczesnej kulturze.